

Bugün de biraz sanat hatıralarından konuşalım: Geçmiş zaman olur hayali cihan değer derler. Öyledir; fakat bazan da geçmiş zaman olur hayali ciğer derler.

Sene 1898, Mektebi Bahriyeden diploma almış ve sani mülâzım rütbesile tersanedeki inşaatı bahriye resimhanesine devama başlamıştım. Dairede boş kalan zamanlarımda portre filân da yapıyordum, yüksek rütbeli âmirler beni istidadlı buluyorlar, Sanayii Nefise mektebine devam etmemi tavsiye ve teşvik ediyorlardı. Onu benim de gönlüm çekiyordu ama, resim müsaadeyi nasıl ele geçirmeli? Herkes bir yol gösterirken bir arkadaş da maruf bir şey efendiye bir resim yapmamı tavsiye etti. Bu şeyh baba vaktin Bahriye Nazırımın da şeyhi imiş, Kaptan Paşa-onun tekkesine gider, duasını alır bir dileğini geri çevirmemiş.

Teklifi kabul ettim, şeyhe bir resim yapacaktım. Fakat herşey aklıma gelir, şeyh efendinin benden bu kadar muğlak ve güç bir iş istiyeceğini düşünemezdim. — Efendi oğlum, senden Seyyid Ahmedürüfai hazretlerinin türbei şerifelerinin resmini isterim. Malûm ya bu türbe Basra civarında, gözüm alabildiği kadar geniş bir gölün ortasındadır. Yalnız türbeye kadar imtidat eden dar bir yol görünür. Uzakta dağlar vardır. Türbenin yanında birkaç hurma ağacı da ister. İşte bize böyle bir resim yapacaksınız, vakit sabah dağların arkasından güneş tulu edecek, şemsi minirin huzmeleri etrafa dağılacak. Pirin kerametini hatırlamak

üzere gölün şurasına burasına bir kaç aslan ve kaplan da kondurursanız aliy-yülâla olur.» buyurdular.

Tekkenin böyle bir fotografisi olup olmadığını sordum, ne öyle bir resim, ne de birgüna vesika mevcut! Şeyh hazretlerine resmin doğru, hattâ hakikî bir sanat eseri olabilmesi için böyle mevzuların yerinde bakarak yapılması lâzım geldiğini dilim döndüğü kadar izah ettim. Kime anlatırsınız, bütün hayatında ikna edici sözler söylemeğe alışık olan, yahud kendini öyle telâkki eden baba efendi bana: «Yerinde, bakarak resmi herkes yapar, asıl marifet onu görmeden yapmaktır.» cevabını vermez mi? Etrafındakiler hep bir ağızdan «hay hay» ı bastırdılar. Sağdan, soldan manalı kaş göz işaretlerini de görünce bana susmak düştü. Resmi yaptım, yolaadım. Hiç müşkülpeşend değilmiş, resim pek beğenilmiş!!! Benim mektebe devam müsaadem bereket versin başka taraftan temin edildi. Şeyh hazretlerini tekrar ziyaret edemedim.

Şeyhin etrafındakiler oldukça okur yazar adamlar olduğu halde natürden resim yapmak fikrim garib bir iddia hattâ aciz telâkki edildi. Hakları vardı, çünkü o devirde Kasımpaşada Gökso, Fatihte Fenerbahece, Aksarayda Kâğıdhane resmi yapıldı.

Hatıra 2:
Sene 1909, Sanayii Nefise mktebini bitirmiş Mektebi Bahriyede resim muallimiydim. Bahriyenin en büyük paşalarından bir benden yağlıboya bir resim istedi. Ona tabiatın bir Heybeliada manzarası yaptım, yıldızlı çerçeveye koydurarak takdim ettim. Beğenmiş, keşki beğenmeseydi. Bir gün beni çağırttı. Meğer paşamız da fırça ehli imiş! Ben-

den evvelâ bir sulu boya resim istedi. Kendisi gençliğinde böyle bir resim yapmış, fakat hatırını kıramadığı bir dostu elinden almışmış.

Sülüs hattını iyi yazan bir arkadaşta bir ah yazdırılacak, bu kelime resmin havasına ve ortalama kondurulacak, ufukta yüksek dağlar gösterilecek ve dağlardan birisi yanardağ olacak, ahın (h) sinin iki gözlerinden yaşlar akacak, bu yaşlar ırmak halinde, dağlar üzerinde ön plândaki denize dökülecek. (Eserin kompozisyonu şimdi tamamlanıyor.) Ahın yanına başına rık'a ile:

Minel aşkı ve halâtihi
Ahraka kâlbî bihararatibi
Manazarâl aymî ilâ gayriküm
Aksemü billâhî ve ayatîhi
Beyti yazılacak. Bu sulu boya küçükçe bir resim mevzuudur.

Paşa hazretlerinin resim iştihası kabarmışken öyle bir iki resimle tatmin edilir mi! Şimdi bir de gayet büyük tual üzerine, yağlı boya bir resim istiyor: Bir dere, arkada köprü görünecek, ön plânda kazlar, ördekler, koholar, köprüünün arkasında karlı, yüksek dağlar, sağdan veya soldan (onu sanat zevkime bırakıyor.) Geniş bir şelâle gösterilecek, şelâlenin doreye ka-

Yazan:
Ali Sami Boyar

riştiği yerde beyaz köpükler vesaire vesaire...

Paşa hazretleri kendisi mektebi bahriyede talebe iken (takdimî şahane) için, Avrupadan gelme kromolitografik resimlerden böyle bir kopyayı, hocasının yardımı ile yaparak Padişahın sanayi madalyası almış imiş! İşte benim yapacağım resim de o günün hatırası olacaktır. Ona tabiatın filân bahsetmedim. Yalnız işi biraz salladım, çok şükür arası çok geçmeden hürriyet ilân edildi. Paşamız emsali misillü Bektrağa bölüğünü boyladı. Ben de Parise tahsile gittim de ikinci takdimî şahanelik resimden yakamı kurtardım.

Hatıra 3:
Sene 1914 Paristen avdet etmiştim.

SANAT HATIRALARI

Üç acı hatıra

İttihad ve Terakki ricalinden (M) Bey birdenbire zengin olmuştu. Hangi ticaret işi, hangi vagon meselesi konuşulsa mutlak altından onun ismi çıkardı. Kendisile vapur ve kamara arkadaşı olmuştuk. Dış görünüşü pek terbiyeli bir zattı. Hattâ nezaket ve terbiye seremonilerinde biraz mübalâğacı idi bile dense yeridir. Beni yalısına davet etti, yalı baştanbaşa yepyeni eşya ile döşenmişti. Masalar, etajerler, kütüphaneler, raflar her şey yaldızlı. Stile gelince Fransa tarihinin bütün Lijileri orada idi. Meğer (M) Beyiendinin bir de mobilya fabrikası varmış! Şunu nasıl buluyorsunuz? Bunu nasıl buluyorsunuz? diye sordukça yüzüme bakıyor; belli ki hepsi için ayrı kompliman bekliyordu.

Kitablara, bilhassa eski kitablara olan merakımdan bahsetti. Yeni aldığı bir iki nadide eseri getirmek üzere beni salonda iki küçük oğlu ile yalnız bırakmıştı. Çocuklardan biri yaldızlı masanın önündeki iskemleye oturmuş, çamurlu ayaklarını orta kısımların üzerine koymuş, babasının şahane möblesini telvis ediyor, diğeri de bir yaldızlı kanapeye at gibi binmiş aykırı hareketlerle kıracasına sallanıyordu.

Yaptıklarının doğru olmadığını çocuklara ihtar ettiğim zaman, onlardan katı açılmadık küfürler işittim: «Ulan sana ne o bizim malımız» diyorlardı. Hakikaten bana ne idi. Bir türedinin malını koruyacak ben mi kalmıştım? Fakat hence asıl ibretle görülecek şey, o terbiyeli adamın çocuklarının bu kadar terbiyesiz oluşlarıydı.

Nihayet davetli olduğumuz sofraya oturduk, hindi dolmalarından tutun da böreklerle, helvalara varıncıya kadar hiçbir şey, hattâ sapırtılar ve şupurtularla bu nefis yemekleri atıştıran, dal-kavuk misafirler de eksik değildi. Yemekten sonra diğer davetliler birer ikişer çekildi. Biz le gene o Pigmalyon'un vitrinine benziyen salona döndük. Benden istediği manzara resimlerine dair görüşecektik, ona pakette sarılı götürdüğüm beş on yağlıboya İstanbul, Boğaziçi ve Ada etüdlerini gösterdim. Birini beğenirse gidip yerliyerinde tabiatın yapacaktım. Nezaketten resimlerimi beğenmek lütfkârlığını benden esirgemedi. Fakat o böyle şeyler değil yağlıboya (manzara tablosu) istiyormuş. Şu Avrupadan gelen tablolar gibi: diyerek bana odasında asılı, kulusal çerçevelerin içindeki resimleri gösterdi. Evvelâ tepeden tırnağa titredim, sonra soğuk soğuk ter dökmeğe başladım. Çenelerim kilidlendi cevab veremez oldum.

Avrupadan gelme resimler dediği şeyler neydi biliyor musunuz? Hani şu, (Bon pör l'orient) dedikleri, möbleci mağazalarında silkme ve kondurma ağacı, san'at katili fabrikasyon resimler yok mu, onların, hattâ en kötülerinden birkaç resimidi.

Heyecanım geçtikten sonra verdiğim cevab şu oldu. «Bunlar yüksek san'at eserleri biz daha onların pâyesine erişemedik beyefendi.»

Artık mevzuu değiştirdik. Ben paketlerimi topladım. Nezaketen biraz daha oturdum. Divan edebiyatından bahis açıldı, beni kütübhanesine davet etti. Orada üç dört küçük yağlıboya puşat gördüm. Kaldırım üzerinde bitmiş gül ve menekşe görmüş gibi hayret içinde resimlere bakıyordum. Resimler fevkalâde şeylerdi; yapan arkadaş şimdî maruf resimlerimizden biridir. Zaten o zaman da gene yüksek san'atkardı. Çok yaşasın inşallah.

Benim o kıt'aca küçük, fakat kıymette pek büyük olan resimlerle ilgilendiğimi gören ev sahibi bey, «dınıtı şeyler, tavan arasına kaldırmaları için emir vermişim, kaldırmamışlar, Harbiyeli bir arkadaşın hediyesidir, dedi.»

Ona şöyle cevab verdim:
«Aman beyefendi, ne söylüyorsunuz, bu resimlerin bir tanesi, o sizin içeri-de beğendiğiniz resimler gibi yüz tancinesini satın alır.»

O, «ya öyle mi!» derken artık duramadım, oradan kaçtım. Bu tecrübelerden aldığım ders ve çıkardığım netice şu oldu: Ne yoksulluk, ne de zenginlik ve konfor. San'atı da, san'atkârı da muhit yaratır.

A. Sami BOYAR

